

February 2004

ACTION PLAN

on the Education Needs of Roma and Members of Other National Minorities in Bosnia and Herzegovina

PLAN AKCIJE

O obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini

PLAN AKCIJE

O obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini

ПЛАН АКЦИЈЕ

O obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini

PLAN AKCIJE

O obrazovnim potrebama Roma
i pripadnika ostalih nacionalnih manjina
u Bosni i Hercegovini

SADRŽAJ

I DIO PLAN AKCIJE O OBRAZOVNIM POTREBAMA ROMA

SVEOBUH VATNI CILJ	3
Identificiranje prepreka potpunom uključivanju Roma u obrazovni sustav u Bosni i Hercegovini	3
PLAN AKCIJE	
Cilj 1 Promoviranje sistematskih promjena koje će dovesti do zadovoljavanja obrazovnih potreba Roma	5
Cilj 2 Uklanjanje financijskih i administrativnih prepreka za upis u škole i pohađanje nastave romske djece	7
Cilj 3 Očuvanje romskoga jezika i kulture	8
Cilj 4 Izgradnja svijesti o potpori i učešću roditelja romske djece i njihovih zajednica u vezi s obrazovnim procesom	9
Cilj 5 Povećanje zastupljenosti romskoga nastavnoga osoblja i povećanje nivoa razumijevanja kod neromskog nastavnog osoblja u pogledu potreba romskih učenika	10

II DIO

PLAN AKCIJE O OBRAZOVNIM POTREBAMA PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA

PLAN AKCIJE

Cilj 1

Promoviranje sistematskih promjena koje će dovesti do zadovoljavanja obrazovnih potreba pripadnika nacionalnih manjina

13

Cilj 2

Uključivanje sadržaja historije, kulture i književnosti nacionalnih manjina u redovne nastavne planove i programe

14

Cilj 3

Očuvanje identiteta, kulture i jezika

15

I DIO

PLAN AKCIJE O OBRAZOVNIM POTREBAMA ROMA

Imajući u vidu činjenicu da se nepovoljan položaj Roma u Bosni i Hercegovini ne može prevazići ukoliko se Romima ne garantiraju jednake mogućnosti u oblasti obrazovanja.

Imajući na umu Obavezu 1 Strategije reforme obrazovanja, koja obavezuje obrazovne vlasti Bosne i Hercegovine da:

- Osiguraju da sva djeca imaju priliku da steknu osnovno obrazovanje.
- Osiguraju da su sva djeca pripadnici nacionalnih manjina (posebno djeca Romi) uključena na odgovarajući način u obrazovni sistem na teritoriju cijele države.
- Osiguraju da nacionalne manjine, a posebno Romi, definiraju svoje potrebe, a da ih mi podržimo u procjenjivanju onoga što je neophodno za uspješno obrazovanje.
- Izrade fleksibilan plan provedbe koji će biti primjenjiv na teritoriju cijele BiH, za uključivanje sve djece koja pripadaju nacionalnim manjinama (a posebno Roma) u obrazovni sistem koji se bavi problemima pristupa obrazovanju, finansiranja za udžbenike i prijevoza.

Dosljedno odredbama Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 18/03.) koji utvrđuje da:

- Svako dijete ima jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti učešća u odgovarajućem obrazovanju, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi (Član 4.).
- Jednak pristup i jednake mogućnosti podrazumijevaju osiguranje jednakih uvjeta i prilika za sve, za početak i nastavak daljeg obrazovanja (Član 4.).
- Jezik i kultura svake značajnije manjine koja živi u Bosni i Hercegovini poštivat će se i uklapati u školu u najvećoj mjeri u kojoj je to izvodivo, u skladu s Okvirnom konvencijom o zaštiti prava nacionalnih manjina (Član 8.).

U skladu sa međunarodnim instrumentima koji se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini na osnovu Ustava Bosne i Hercegovine, odnosno Aneksa IV Općeg okvirnog sporazuma za mir,¹

¹ Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije, Međunarodna odredba o civilnim i političkim pravima, Međunarodna odredba o ekonomskim, socijalnim i kulturnološkim pravima, Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, Evropska povelja o regionalnim jezicima i jezicima manjina, Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina

Dosljedno odredbama Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 06/03.) koji utvrđuje da:

- Neovisno o broju pripadnika nacionalne manjine, entiteti i kantoni su obavezni osigurati da pripadnici nacionalne manjine, ako to zahtijevaju, mogu imati učenje svog jezika, književnosti, historije i kulture na jeziku manjine kojoj pripadaju, kao dodatnu nastavu.

- Radi ostvarivanja prava iz prethodnog stava vlasti entiteta, kantona, gradova i općina su dužne osigurati finansijska sredstva za osposobljavanje nastavnika koji će izvoditi nastavu na jeziku nacionalne manjine, osigurati prostor i druge uslove za izvođenje dopunske nastave i štampanje udžbenika na jezicima nacionalnih manjina.

Prepoznavajući odgovornost relevantnih vlasti (Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstvo za civilne poslove BiH, entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, entitetska i kantonalna ministarstva za socijalnu politiku/zaštitu, pedagoški zavodi, Zavod za školstvo i općinske vlasti) da ispune pomenute pravne i političke obaveze;

Priznajući ključnu ulogu romskih predstavnika i roditelja Roma u procesu definiranja njihovih potreba za obrazovanjem i aktivnim učešćem u iznalaženju rješenja za prepreke i poteškoće s kojima se suočavaju u pristupu obrazovanju;

Stručnjaci članovi Podgrupe o obrazovnim potrebama Roma ovom prilikom prezentiraju sljedeće preporuke relevantnim vlastima Bosne i Hercegovine (Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstvo civilnih poslova BiH, entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, entitetska i kantonalna ministarstva za socijalni rad, pedagoški zavodi, Zavod za školstvo i općinske vlasti).

SVEOBUHVAJNI CILJ

Unaprijediti pristup sistemu redovnog obrazovanja Roma u Bosni i Hercegovini putem rješavanja brojnih prepreka sa kojima se trenutno suočavaju – praktična, sistemska i pitanja šire prirode, istovremeno učvršćujući učešće romskih zajednica i zalaganje za potpuno uključivanje njihove djece u redovno obrazovanje.

IDENTIFICIRANJE PREPREKA POTPUNOM UKLJUČIVANJU ROMA U OBRAZOVNI SISTEM U BOSNI I HERCEGOVINI

Među Romima u Bosni i Hercegovini i dalje je prisutno veliko siromaštvo, nazaposlenost, beskućništvo i nedovoljan pristup obrazovanju. Velika većina romske djece nije u mogućnosti pohađati nastavu radi svojih ekstremno teških životnih uvjeta koji ih sprečavaju da sebi priušte potrebne udžbenike i školski pribor. Ovi faktori, zajedno sa povremenim verbalnim

maltretiranjem od strane ostalih učenika, kao i obavezni administrativni toškovi, te troškovi školovanja, prouzrokovali su onemogućavanje redovnog pristupa školi Romima, i pored volje mnogih roditelja da u škole upišu svoju djecu.

Trenutno je prisustvo Roma u školama, u najboljem slučaju, sporadično, i romska djeca skoro su uvijek odsutna prilikom pohađanja starijih razreda osnovnog i srednjeg obrazovanja. Dosljedno izvještaju o procjeni za 2002. godinu, koji su izradili UNICEF, Vijeće Evrope i OSCE, u Tuzlanskom kantonu (gdje i postoji najveći procent upisane romske djece) otprilike 80% romske djece ne pohađa školu. Osim toga, više od 60% Roma je nepismeno, oko 80% ih nema nikakvu profesionalnu kvalifikaciju, a samo dva Roma pohađaju fakultet.

Prema izvještaju (Uskraćena budućnost) za Bosnu i Hercegovinu, koji je izradila organizacija "Save the Children UK" 2001-02. godine, među mnogim razlozima koji stoje iza niskog stepena učešća romske djece u obrazovnom sistemu, su i sljedeći:

Siromaštvo: Nemogućnost da plate odjeću, školski pribor i ostale školske potrebe; potreba da djeca svojim radom daju doprinos prihodima porodice; nemogućnost pružanja djeci odgovarajućeg okruženja za učenje u kući; nedostatak uvjeta za učenje.

Neadekvatnost redovnog obrazovanja: Nedostatak svrsishodnog obrazovanja za djecu, koje bi ih pripremio za svijet odraslih, kao članove koji doprinose svojoj romskoj zajednici; sveopća diskriminacija koja bi (eventualno) spriječila zapošljavanje, čak i da su romska djeca stekla formalno obrazovanje; iskustvo roditelja kao sposobnih i članova koji doprinose zajednici, a bez ikakvog formalnog obrazovanja i, kao posljedica, njihovo shvatanje da formalno obrazovanje nije važno za njihovu djecu.

Diskriminacija, izazivanje i maltretiranje u školi: U nekim slučajevima, roditelji Romi se ustručavaju da upišu djecu u škole iz straha da bi mogli biti fizički i verbalno maltretirani samo zato što su Romi.

Nepovjerenje u vlasti: Odnosi romskog naroda s organima vlasti nisu kroz historiju stvorili osjećaj povjerenja u vlasti, uključujući i sistem obrazovanja; mnoga romska djeca ne posjeduju dokumente koje traže školski organi, kao što su rodni list ili lične isprave.

Rat i raseljavanje: Hiljade romske djece (uključujući romsku djecu s Kosova) bilo je raseljeno zbog ratova u ovoj regiji, i nisu se mogla vratiti u zajednice u kojima su mogla imati jači osjećaj pripadnosti i biti u stanju planirati budućnost, uključujući i formalno obrazovanje.

Tradicija i običaji: U odnosu na neromske zajednice, djeca u romskim zajednicama mnogo ranije preuzimaju odgovornosti odraslih. Djeca često sklapaju brakove i sama dobijaju djecu u ranim tinejdžerskim godinama. Domaćinstvo i ostale radne obaveze rastu u skladu s tim, ostavljajući djeci malo vremena za formalno obrazovanje.

Jezik: Mnoga romska djeca nisu dovoljno vješta u pisanju i govorenju neromskih jezika, kako bi mogla efikasno učiti na jezicima na kojima se drži nastava u BiH.

Nedostatak obrazovanog liderstva ili uzora: Malo je romskih lidera koji su uspjeli, uprkos svemu u BiH, i koji mogu inspirirati romsku djecu tako da ona počnu vjerovati kako i sama imaju pred sobom bolju budućnost ako završe školu.

Prema mišljenju Podgrupe o obrazovnim potrebama Roma, postoje i drugi razlozi koji predstavljaju prepreke potpunom uključivanju Roma u redovni obrazovni sistem u Bosni i Hercegovini.

PLAN AKCIJE

Cilj 1

Promoviranje sistematskih promjena koje će dovesti do zadovoljavanja obrazovnih potreba Roma

U svojim naporima da prilagode obrazovni sistem kako bi osigurali potpun i jednak pristup Romima i spriječili segregaciju romske djece u redovnom obrazovnom sistemu, obrazovne i druge vlasti u Bosni i Hercegovini trebaju poduzeti mjere koje za posljedicu imaju potpuno uključivanje romske djece u školsku populaciju. Prilikom uvođenja sistemskih promjena, priznat će se legitimnost uvođenja specifičnih mjera i aktivnosti koje će unaprijediti kvalitet i efikasnost obrazovanja romske djece.

Potrebne aktivnosti:

1. Osigurati redovno i sistematsko prikupljanje podataka o stopi upisa i završavanja škole djece Roma, koje je istovremeno usmjereno ka identificiranju djece i mladih koji nisu završili školu u skladu sa svojim godinama, koji su prekinuli školovanje ili koji se nikada nisu ni upisali u školu.

Odgovorni subjekti: entitetska, kantonalna ministarstva obrazovanja i općinske službe za obrazovanje; entitetska ministarstva lokalne uprave/samouprave; ministarstva i centri za socijalnu zaštitu/politiku; predstavnici /udruženja Roma, entitetske i kantonalne agencije za statistiku.

2. Vijeće nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini će biti odgovorno za nadgledanje provedbe Plana akcije o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina. S tim u vezi, jedan od zadataka Vijeće će biti da vrši procjenu i proces nadgledanja pristupa romske djece obrazovanju, i da izradi mehanizme koji bi vršili procjenu mjera efikasnosti obrazovne politike i mjere unapređivanja obrazovnih dostignuća romske djece.

Odgovorni subjekti: predstavnici/udruženja Roma, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH.

3. Izvršiti posebnu analizu pravnog okvira, s osvrtom na obrazovanje i pristup obrazovanju Roma, kako bi se osigurala potpuna uključenost romske djece u obrazovanje.

Odgovorni subjekti: Ministarstvo civilnih poslova BiH i entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, Vijeće nacionalnih manjina u BiH, predstavnici/udruženja Roma.

4. Unutar obrazovnog sistema, uspostaviti ubrzani program podučavanja (sati nadoknade) i vanrednu nastavu, kako bi se pomoglo djeci koja nikada nisu pohađala školu (radi faktora kao što su njihova potreba da rade pola radnog vremena, kako bi doprinijeli porodičnom prihodu). U ovu svrhu trebao bi biti izrađen prilagođeni nastavni plan i program koji bi se mogao koristiti u Bosni i Hercegovini.

Odgovorni subjekti: entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, pedagoški zavodi i Zavod za školstvo, predstavnici /udruženja Roma i Agencije za standarde i ocjenjivanje i nastavne planove i programe.

5. Izraditi obrazovne programe za odrasle kako bi se ispravio naslijeđeni nedovoljan standard obrazovanja i trend nepohađanja škole, i kako bi se osiguralo da se djeca i mladi koji imaju više od 16 godina starosti obrazuju i steknu dodatne kvalifikacije, kako bi se mogli zaposliti.

Odgovorni subjekti: entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, pedagoški zavodi i Zavod za školstvo, kao i predstavnici/udruženja Roma.

6. Osigurati uključivanje romske djece u sistem predškolskog obrazovanja kako bi počeli osnovnu školu kao potpuno ravnopravni sa svojim vršnjacima.

Odgovorni subjekti: entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, pedagoški zavodi i Zavod za školstvo, fondovi dječije zaštite/ministarstva socijalne politike/zaštite, općinske vlasti, predstavnici/udruženja Roma.

7. Osigurati stalnu zdravstvenu brigu za romsku djecu.

Odgovorni subjekti: entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, entitetska i kantonalna ministarstva zdravlja i socijalne politike, javne zdravstvene ustanove, centri za socijalni rad.

8. Osnivanje ureda za prava nacionalnih manjina, a posebno Roma, unutar postojećih institucija ombudsmana.

Odgovorni subjekti: parlamentarne skupštine, obrazovne vlasti, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Vijeće nacionalnih manjina u BiH, institucije ombudsmana.

Cilj 2

Uklanjanje finansijskih i administrativnih prepreka za upis u škole i pohađanje nastave romske djece

Romske porodice često nisu u mogućnosti svojoj djeci osigurati osnovne preduvjete potrebne za obrazovanje. Rješavanje ovog problematičnog pitanja zahtijeva aktivno učešće obrazovnih institucija i drugih vlasti na terenu, kao i romskih i neromskih zajednica. Iz tog razloga obrazovne vlasti i institucije vlade trebale bi omogućiti potrebna finansijska sredstva za provedbu obrazovne politike i dogovora, kako bi se osiguralo da sva djeca, pa i romska, imaju jednake mogućnosti za obrazovanje.

Potrebne aktivnosti:

1. Osigurati da se posebna budžetska sredstva namijenjene za poboljšanje pristupa obrazovanju romskoj djeci (materijalna sredstva i usluge), te da budu sadržana u budžetima raznih nivoa vlasti u BiH, kako bi se prevazišla teška socijalna i ekonomska situacija sa kojom se suočava značajan broj romskih porodica u Bosni i Hercegovini. Takva budžetska sredstva će biti rezervirana za materijalne potrebe, uključujući udžbenike i opremu, topli obrok i troškove prijevoza, ili organiziran besplatan prijevoz do škole. Posebna budžetska sredstva za dodatne usluge, uključujući finansiranje pripremnih odjeljenja, kao i vanrednih ispita, također trebaju biti ubrojana kao posebne budžetske jedinice namijenjene Romima.

Posebna budžetska sredstva bi trebala biti planirana prema raspoloživim sredstvima unutar budžetskih jedinica za 2004. godinu, i progresivno povećavana, koliko to uslovi budu dozvoljavali.

Odgovorni subjekti: entitetska i kantonalna ministarstva socijalne zaštite/politike, obrazovanja i finansija kao i općinske vlasti.

2. Osigurati da nedostatak dokumentacije za registriranje djece u općini ne sprečava upis u školu, i da se poduzmu potrebni koraci da se pomogne Romima kada nemaju dokumente.

Odgovorni subjekti: entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, službe za socijalnu zaštitu, općinske vlasti i predstavnici / udruženja Roma.

3. Potrebno je da općinske i obrazovne institucije, unutar postojećih sistema stipendija za sve nivoje obrazovanja (osnovno, srednje i visoko obrazovanje), dodijele određeni broj stipendija za romske učenike/studente, uz njihovu obavezu redovnog pohađanja nastave.

Odgovorni subjekti: entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, općinske vlasti i predstavnici/udruženja Roma.

Cilj 3

Očuvanje romskoga jezika i kulture²

S obzirom da se identitet i kultura Roma smatra dijelom historije Bosne i Hercegovine, važno je da svi građani imaju priliku steći bolji uvid u kulturu i identitet Roma. Ne samo da ovaj tip javnog obrazovanja potvrđuje kulturu i identitet Roma, već također služi iskorjenjivanju predrasuda i negativnih stereotipa usmjerenih prema Romima.

Potrebne aktivnosti:

1. Uvesti romski jezik kao fakultativni predmet u škole koje pohađaju romska djeca, u skladu sa zakonom.

Odgovorni subjekti: entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, pedagoški zavodi i Zavod za školstvo, predstavnici/udruženja Roma.

2. Integrirati kulturu i historiju Roma u postojeće nastavne planove i programe, kako bi učenici mogli steći bolje razumijevanje u pogledu romskih zajednica.

Odgovorni subjekti: entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, pedagoški zavodi i Zavod za školstvo, Agencija za nastavni plan i program, kao i predstavnici/udruženja Roma.

3. Unaprijediti nastavne mogućnosti, kako bi se osposobili nastavnici da podučavaju romski jezik, kulturu i historiju u školama.

Odgovorni subjekti: entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, Agencija za nastavni plan i program, pedagoški zavodi i Zavod za školstvo, kao i predstavnici/udruženja Roma.

4. Obrazovne vlasti trebaju poduzeti aktivnosti (npr. školske manifestacije, obilježavanje Dana Roma) s ciljem promoviranja romske kulture i jezika, a posebno povodom obilježavanja značajnih datuma iz romske kulture.

Odgovorni subjekti: entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, obrazovne ustanove, predstavnici/udruženja Roma.

5. Osigurati adekvatniju promociju ljudskih prava nacionalnih manjina, posebno Roma u sredstvima informisanja, uključujući i promociju obrazovnih potreba Roma.

² U svojim naporima da zaštite kulturu i identitet Roma, vlasti Bosne i Hercegovine trebale bi ozbiljno razmotriti Preporuku (2000) 4 Komiteta ministara Vijeća Europe o obrazovanju djece Roma i nomada u Evropi.

Odgovorni subjekti: institucije i organi za zaštitu ljudskih prava u BiH, biro za informisanje i službe informisanja u vladama entiteta, regulatorna agencija za komunikacije BiH i javni TV servisi.

Cilj 4

Izgradnja svijesti o podršci i učešću roditelja romske djece i njihovih zajednica u vezi s obrazovnim procesom

U cilju jačanja zalaganja i učešća romskih porodica i zajednica na uključivanju njihove djece u redovno obrazovanje i nastavku njihovog obrazovanja na višim nivoima, potrebno je poduzeti konkretne korake, kako bi se probudila svijest roditelja o važnosti školovanja i o njihovoj obavezi da upišu svoju djecu u školu.

Potrebne aktivnosti:

1. Izraditi obrazovne materijale na romskom jeziku i poduzeti druge aktivnosti kako bi se roditelji informirali o proceduri upisa u školu i mjerama koje su potrebne da bi se prevazišle finansijske i administrativne prepreke koje se javljaju prilikom upisa njihove djece.

Odgovorni subjekti: službe za socijalnu zaštitu, općinske službe za obrazovanje, Vijeće nacionalnih manjina u BiH i predstavnici/udruženja Roma.

Vršiti redovne posjete romskim zajednicama na terenu, kako bi se pružila podrška roditeljima prilikom upisa njihove djece u osnovne škole, i kako bi bili identificirani Romi koji se nikada nisu upisali u školu, ili koji ne pohađaju nastavu.

Odgovorni subjekti: službe za socijalnu zaštitu, općinske službe za obrazovanje, predstavnici/udruženja Roma obrazovne vlasti, romski asistenti/medijatori.

2. Promovisati veće učešće roditelja u školskom životu, uključivanjem u školski odbor predstavnika roditelja Roma kako bi im se omogućilo da aktivno utječu na politiku u školama.

Odgovorni subjekti: obrazovne ustanove, lokalna zajednica i udruženja Roma/predstavnici Roma, vijeća roditelja i škole, školski odbor, romski asistenti/medijatori.

Cilj 5

Povećanje zastupljenosti romskoga nastavnoga osoblja i povećanje nivoa razumijevanja kod neromskog nastavnog osoblja u pogledu potreba romskih učenika

Najbolji način za stvaranje boljeg razumijevanja i podizanje svijesti nastavnog osoblja prema specifičnim potrebama Roma je da se osigura zastupljenost nastavnika iz reda romskog naroda unutar postojećeg nastavnog osoblja. Kako bi se ispravila nezastupljenost romskih nastavnika, obrazovne i školske vlasti bi kao minimalan uslov trebale osigurati zapošljavanje asistenata iz reda romskog naroda. Kako bi se osigurala potpuna integracija Roma u redovna odjeljenja, nastavnom osoblju se trebaju obezbijediti dodatne informacije o romskoj tradiciji, kulturi i običajima kako bi u potpunosti imali razumijevanja i svjesnosti prema specifičnim potrebama Roma.

Potrebne aktivnosti:

1. Povećati nivo razumijevanja u pogledu potreba romskih učenika kod nastavnog osoblja, upoznavajući ih sa romskom tradicijom, kulturom, jezikom i običajima.

Odgovorni subjekti: obrazovne vlasti i obrazovne ustanove, u suradnji sa predstavnicima /udruženjima Roma, romski asistenti/medijatori.

2. Izraditi priručnik za obrazovne vlasti i nastavno osoblje, koji će sadržavati pregled romske kulture, historije i tradicije, kao i sažetak prikupljenih "pozitivnih primjera u praksi" o potpunom uključivanju Roma u obrazovni sistem.

Odgovorni subjekti: Vijeće nacionalnih manjina u BiH će prikupiti potrebni materijal na osnovu informacija dobijenih od predstavnika/udruženja Roma i obrazovnih vlasti.

3. Uvesti mjere kako bi se ispravila neravnomjerna zastupljenost Roma među nastavnicima osnovnog i srednjeg obrazovanja, kao što su osiguravanje stipendija romskim učenicima, kako bi oni mogli završiti pedagoške studije.

Odgovorni subjekti: obrazovne i općinske vlasti, u saradnji sa predstavnicima/udruženjima Roma.

4. Izraditi mehanizme za određivanje potrebnih kvalifikacija nastavnika i mogućnosti stručnog usavršavanja nastavnika.

Odgovorni subjekti: pedagoški zavodi/Zavod za školstvo, obrazovne vlasti, Agencija za standarde i ocjenjivanje, u saradnji sa predstavnicima/udruženjima Roma.

5. Povećati broj medijatora i nastavnika kao veze sa romskim zajednicama, kako bi se poboljšao dijalog između školskih vlasti i porodica/roditelja.

Odgovorni subjekti: entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja i predstavnici/udruženja Roma, lokalna zajednica i škola.

6. Škole koje se nalaze u područjima s brojnom populacijom Roma trebaju poduzimati napore da otvore radna mjesta za romske asistente, koji bi pomagali pri organizovanju vannastavnih aktivnosti i uspostavljanju dijaloga između roditelja Roma i obrazovnih vlasti.

Odgovorni subjekti: entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, predstavnici/udruženja Roma, obrazovne vlasti.

II DIO

PLAN AKCIJE O OBRAZOVNIM POTREBAMA PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA

Priznavajući ključnu važnost obrazovanja u očuvanju i jačanju identiteta pripadnika nacionalnih manjina;

Imajući na umu Obećanje 1 Strategije reforme obrazovanja, koja obavezuje obrazovne vlasti Bosne i Hercegovine da:

- Osiguraju da su sva djeca pripadnici nacionalnih manjina (posebno djeca Romi) uključena na odgovarajući način u obrazovni sistem na teritoriju cijele države.

- Osiguraju da nacionalne manjine, a posebno Romi, definiraju svoje potrebe, a da ih mi podržimo u procjenjivanju onoga što je neophodno za uspješno obrazovanje.

- Izrade fleksibilan plan provedbe koji će biti primjenjiv na teritoriju cijele BiH, za uključivanje sve djece koja pripadaju nacionalnim manjinama (a posebno Roma) u obrazovni sistem koji se bavi problemima pristupa obrazovanju, finansiranja za udžbenike i prijevoza.

Dosljedno odredbama Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 06/03.) koji utvrđuje da:

- Neovisno o broju pripadnika nacionalne manjine, entiteti i kantoni su obavezni osigurati da pripadnici nacionalne manjine, ako to zahtijevaju, mogu imati učenje svog jezika, književnosti, historije i kulture na jeziku manjine kojoj pripadaju, kao dodatnu nastavu (Član 14).

- Radi ostvarivanja prava iz prethodnog stava vlasti entiteta, kantona, gradova i općina su dužne osigurati finansijska sredstva za osposobljavanje nastavnika koji će izvoditi nastavu na jeziku nacionalne manjine, osigurati prostor i druge uslove za izvođenje dopunske nastave i štampanje udžbenika na jezicima nacionalnih manjina (Član 14).

Dosljedno odredbama Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 18/03.) koji utvrđuje da:

- Jezik i kultura svake značajnije manjine koja živi u Bosni i Hercegovini poštivat će se i uklapati u školu u najvećoj mjeri u kojoj je to izvodivo, u skladu s Okvirnom konvencijom o zaštiti prava nacionalnih manjina (Član 8.)

U skladu sa međunarodnim instrumentima koji se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini na osnovu Ustava Bosne i Hercegovine, odnosno Aneksa IV Općeg okvirnog sporazuma za mir,³

Priznavanje ključne uloge pripadnika nacionalnih manjina u definisanju njihovih obrazovnih potreba i u aktivnom omogućavanju ostvarivanja njihovih obrazovnih prava;

Stručnjaci članovi Grupe o obrazovnim potrebama Roma i ostalih nacionalnih manjina ovom prilikom prezentiraju sljedeće preporuke relevantnim vlastima Bosne i Hercegovine (Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstvo civilnih poslova BiH, entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, entitetska i kantonalna ministarstva za socijalni rad, pedagoški zavodi, Zavod za školstvo i općinske vlasti).

PLAN AKCIJE

Cilj 1

Promoviranje sistematskih promjena koje će dovesti do zadovoljavanja obrazovnih potreba pripadnika nacionalnih manjina

U svojim naporima da prilagode obrazovni sistem u cilju promoviranja i predstavljanja kulture, jezike i identiteta nacionalnih manjina, obrazovne i druge vlasti u Bosni i Hercegovini trebaju poduzeti mjere koje za posljedicu imaju zadovoljavanje obrazovnih potreba pripadnika nacionalnih manjina.

Potrebne aktivnosti:

1. Vijeće nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini će biti odgovorno za nadgledanje provedbe Plana akcije o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina..

Odgovorni subjekti: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, predstavnici nacionalnih manjina.

2. Obrazovne vlasti trebaju poduzeti aktivnosti s ciljem informisanja pripadnika nacionalnih manjina o Planu akcije.

³ Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije, Međunarodna odredba o civilnim i političkim pravima, Međunarodna odredba o ekonomskim, socijalnim i kulturnološkim pravima, Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, Evropska povelja o regionalnim jezicima i jezicima manjina, Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina

Odgovorni subjekti: entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja, pedagoški zavodi i Zavod za školstvo.

3. Osnivanje ureda za prava nacionalnih manjina unutar postojećih ureda ombudsmena.

Odgovorni subjekti: parlamentarne skupštine, obrazovne vlasti, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Vijeće nacionalnih manjina u BiH i institucije ombudsmana.

Cilj 2

Uključivanje sadržaja historije, kulture i književnosti nacionalnih manjina u redovne nastavne planove i programe

Pošto je identitet i kultura pripadnika nacionalnih manjina dio historije Bosne i Hercegovine, vrlo je važno da svi građani imaju mogućnost da uče o njihovoj historiji i kulturi. Takvim se pristupom ponovo afirmiše kultura i identitet nacionalnih manjina, a njime se isto tako postiže osnaživanje multikulturne osobenosti Bosne i Hercegovine.

Potrebne aktivnosti:

1. Integrirati aspekte kulture, historije i književnosti nacionalnih manjina u postojeći nastavni plan i program, tako da svi učenici mogu postići bolje razumijevanje kulture, historije i tradicija pripadnika nacionalnih manjina.

Odgovorni subjekti: Entitetska i kantonalna ministarstva za obrazovanje, pedagoški zavodi i Zavod za školstvo, Agencija za nastavne planove i programe kao i udruženja nacionalnih manjina.

2. Osigurati da se sadržaj nastavnih planova i programa, koji se odnosi na nacionalne manjine pravi uz aktivno učešće predstavnika datih nacionalnih manjina.

Odgovorni subjekti: Entitetski i kantonalni ministarstva za obrazovanje, pedagoški zavodi i Zavod za školstvo, Agencija za izradu nastavnih planova i programa kao i udruženja nacionalnih manjina.

3. Izraditi materijale prema nastavnom planu i programu da bi se nastavnicima omogućilo da u školama predaju kulturu i historiju nacionalnih manjina.

Odgovorni subjekti: Entitetska i kantonalna ministarstva za obrazovanje, pedagoški zavodi i Zavod za školstvo, Agencija za izradu nastavnih planova i programa kao i udruženja nacionalnih manjina.

4. Preduzeti aktivnosti (na primjer: školske manifestacije) sa ciljem promovisanja kulture i jezika učenika, koji pripadaju nacionalnim manjinama.

Odgovorni subjekti: Entitetska i kantonalna ministarstva za obrazovanje, školska uprava i predstavnici udruženja nacionalnih manjina.

Cilj 3

Očuvanje identiteta, kulture i jezika

Pravo pripadnika nacionalnih manjina da održe sopstveni identitet može se u potpunosti ostvariti samo ako steknu adekvatno znanje svoje historije, kulture i maternjeg jezika tokom obrazovnog procesa. U Zakonu o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina stoji da će pripadnicima nacionalnih manjina, bez obzira na njihovu brojnost, biti omogućeno učenje njihovog jezika, književnosti, historije i kulture na jeziku manjine kojoj pripadaju, i to u obliku dodatne nastave.

Preporuke:

Dodatni sati bi trebali biti organizovani na osnovu zahtjeva roditelja/učenika pripadnika nacionalnih manjina, kako bi im se pružila mogućnost savladavanja jezika, historije i kulture zemlje iz koje potiču.

Odgovorni subjekti: Entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja i kulture, Pedagoški zavodi i odgovarajuće pedagoško-prosvjetne službe, udruženja nacionalnih manjina i predstavnici ambasada matičnih država

Potrebne aktivnosti:

1. Udruženja nacionalnih manjina će:

- a. Prikupiti podatke o eventualnim kandidatima iz reda nacionalnih manjina zainteresovanim za izvođenje dodatne nastave.
- b. Odrediti i entitetskim i kantonalnim ministarstvima obrazovanja dostaviti liste škola u kojim bi se trebala organizovati dodatna nastava.
- c. Preporučiti kvalifikovanog nastavnika za izvođenje nastave.

2. Pedagoški zavodi ili pedagoške službe pri ministarstvima obrazovanja će:

- a. Predvidjeti godišnji fond za organizovanje dodatne nastave za pripadnike nacionalnih manjina ili drugih oblika nastave (kao što su npr. ljetne škole).

b. Utvrditi sadržaj nastave jezika, historije i kulture u saradnji sa pripadnicima nacionalnih manjina i matičnih ambasada, te ih dostaviti školama koje organiziraju dodatnu nastavu za pripadnike nacionalnih manjina.

c. Izraditi mehanizme za utvrđivanje potrebnih kvalifikacija nastavnika i mogućnosti stručnog usavršavanja za nastavnike

Pripremiti druga pitanja koja se odnose na organizaciju dodatne nastave.

3. Ministarstva obrazovanja i kulture će:

a. Osigurati potrebnu materijalnu podršku za realizaciju nastave.

b. Osigurati nadoknade za nastavnike.

c. Organizovati aktivnosti s ciljem podizanja svijesti među pripadnicima nacionalnih manjina o mogućnosti pohađanja dodatne nastave iz jezika, historije i kulture.

4. Ambasade matičnih država nacionalnih manjina će:

a. Osigurati odgovarajuće udžbenike za izučavanje jezika.

b. Pružiti podršku pripadnicima nacionalnih manjina kako bi se osiguralo da se podučava historija i kultura zemalja iz kojih potiču.

Imenovani članovi za Grupu o obrazovnim potrebama djece Roma i pripadnika nacionalnih manjina

Ime	Organizacija
1. G-din Slobodan Nagradić	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH
2. G-đa Jo-Anne Bishop	Savjetnik za pristup i nediskriminaciju u obrazovanju, Odjel za obrazovanje OSCE-a
3. G-đa Zlatka Balković	Ministarstvo obrazovanja i nauke FBiH
4. G-din Colin Kaiser	UNESCO
5. G-đa Rahela Džidić/Rasema Džinalija	CIVITAS
6. G-đa Angela Pudar/Alma Pašalić	Save the Children UK
7. G-đa Sanja Memišević/Amela Saskić	UNICEF
8. G-đa Garine Hovsepian	UNHCR
9. G-đa Maica Petrović	Ministarstvo obrazovanja, Kanton Tuzla
10. 10. G-đa Edina Smajkić	Pedagoški zavod, Kanton Sarajevo
11. G-din Milan Malidža	RS Pedagoški zavod, područna jedinica, Bijeljina
12. G-đa Snježana Đorđević	RS Pedagoški zavod, područna jedinica, Prijedor
13. G-đa Radmila Jusović Rangelov/Vedrana Milovanović	Centar za obrazovne inicijative, Step by Step
14. G-đa Suada Ađanel	Predstavnik udruženja Albanaca BiH
15. G-din Vladimir Blaha	Predstavnik udruženja Čeha BiH
16. G-din Ovad Gregorije	Predstavnik udruženja Ukrajinaca BiH
17. G-đa Juric Marija	Predstavnik udruženja Makedonaca BiH
18. G-đa Ana Božanović	Predstavnik udruženja Slovenaca BiH
19. G-din Laslo Huber	Predstavnik udruženja Mađara BiH
20. G-đa Indira Bajramović	Udruženje Roma Tuzla
21. G-din Dervo Sejdić	BiH Vijeće Roma
22. G-đa Irimina Čengić	Predstavnik udruženja građana poljskog porijekla BiH
23. G-din Zoran Levi	Predstavnik udruženja Jevreja BiH
24. G-din Vitomir Safranja	Predstavnik udruženja Italijana BiH

Imenovani članovi Pod-grupe o obrazovnim potrebama Roma

Ime i prezime	Organizacija
1. Gđa Jo-Anne Bishop	Odjel za obrazovanje OSCE
2. Gđa Vedrana Milovanović	Centar za obrazovne inicijative, Step by Step
3. Gdin Dervo Sejdić	Monitor za pitanja Roma, OSCE
4. Gđa Zlatka Balković	Ministarstvo obrazovanja i nauke FBiH
5. Gdin Slobodan Nagradić	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH
6. Gđa Angela Pudar	Save the Children UK
7. Gđa Sanja Memišević	UNICEF
8. Gđa Garine Hovsepian	UNHCR
9. Gdin Milan Malidža	Pedagoški zavod, područna jedinica, Bijeljina
10. Gđa Edina Smajkić	Pedagoški zavod, kanton Sarajevo
11. Gđa Nada Uletilović	"Zdravo da ste", Banja Luka
12. Gdin Mirsad Sejdić	Predstavnik Roma iz Kaknja
13. Gdin Zijad Sabić	Direktor OŠ "Kiseljak", Kiseljak kod Tuzle
14. Gdin Saša Matić	Vijeće Roma, Gradiška
15. Gđa Zekija Fetahagić	Direktor OŠ "Hasan Kikić", Sarajevo
16. Gđa Hasa Albinović	Direktor OŠ "Džemaludin Čaušević", Sarajevo
17. Gđa Nadžida Šljivo	Budi moj prijatelj
18. Gdin Mujić Ahmed	TK Roma
19. Gdin Samir Jašarević	Romano Ternipe NVO
18. Gđa Danijela Čolaković	NVO Sudost, Bijeljina
19. Gđa Zorica Tahirović	Roditelj iz OŠ "Hasan Kikić", Sarajevo
20. Gdin Ramiz Sejdić	Roditelj iz OŠ "Džemaludin Čaušević", Sarajevo
21. Gdin Mujo Beganović	Predstavnik ljetne škole u Bijeljini
22. Gdin Zaim Beganović	Asistent iz OŠ "Kiseljak", Kiseljak kod Tuzle
23. Gdin Šefko Tahirović	Roditelj/Predstavnik zajednice Modrički Lug, Modriča
24. Gđa Rahela Džidić	CIVITAS
25. Gđa Jadranka Božić	Direktor OŠ "Branko Radičević" u Banja Luci
27. Gdin Kosta Borojević	Direktor OŠ "Sveti Sava" u Modriči
28. Gđa Sanja Rokvić	Udruženje Roma, Gradiška